

מסירת חלקי א"י במסגרת הסכם מדיני - א

א. השאלה המרכזית שעומדת בבסיס הדיון הפוליטי במדינת ישראל היא שאלת המשא ומתן המדיני מול ארצות ערב וערבי ארץ ישראל, שאלת השליטה וההתיישבות בחבלי ארץ ישראל המשוחררים במלחמת ששת הימים. מהי עמדת התורה בסוגיה? האם יש להלכה עמדה? התורה אוסרת על ההסכמים, תומכת בהם, או אולי משאירה את השאלה להחלטת ההנהגה המדינית? רבותינו חכמי שיבת ציון¹ נחלקו בשאלה זו.

נפתח בעמדת האוסרים ונפגש עם נימוקיהם. הנימוק הראשון הוא כמובן מצוות לא תחנם שבה עסקנו בהרחבה שאוסרת על מכירת קרקע לגוי, ואם אסור למכור לו קרקע ודאי שאסור לוותר על חבלי ארץ שלמים². הנימוק השני הוא מצוות יישוב הארץ שמקורה ברמב"ן (השמטות לספר המצוות ד):

שנצטוונו לרשת הארץ אשר נתן האל יתעלה לאבותינו... ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה. והוא אמרו להם "והורשתם את הארץ וישבתם בה... והראיה שזו מצוה - אמרו יתעלה בענין המרגלים "עלה רש כאשר דבר ה' לך אל תירא ואל תחת"... וזו היא שהחכמים קורין אותה מלחמת מצוה וכך אמרו בגמר סוטה (מד ב) אמר רב יהודה מלחמת יהושע לכבש דברי הכל חובה מלחמת דוד להרווחה דברי הכל רשות... א"כ היא מצות עשה לדורות, מתחייב כל אחד ממנו, ואפילו בזמן גלות.

התורה מצווה לכבוש את הארץ ולהתיישב בה ואוסרת על מסירתה לעם אחר, 'ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות', וא"כ ודאי שאסור למסור חבלי ארץ לגויים! אולם, ניתן לטעון שנכון אמנם שהמסירה אסורה, אך פיקוח נפש דוחה את כל המצוות חוץ משלושת העבירות החמורות - שפיכות דמים, גילוי עריות ועבודה זרה - וא"כ הוא דוחה גם את מצוות ישוב הארץ ומתיר את המסירה. אולם, התורה מצווה לכבוש את הארץ ולהילחם על כך, 'וזו היא שהחכמים קורין אותה מלחמת מצוה'. ואם התורה מצווה להילחם על כיבוש הארץ, ומלחמה כרוכה באבדן נפשות, על כרחנו שמצוה זו

1. רבותינו דנו בכך בכמה הקשרים שונים. ההקשר הראשון הוא תוכנית החלוקה שהוצעה על ידי האו"ם והתעוררה מחלוקת האם להיענות להצעה זו או להתנגד לה. ההקשר השני הוא שאלת הסכם השלום עם מצרים והנסיגה מחבל סיני. ההקשר השלישי הוא כמובן הסכמי אוסלו ותוכנית ההתנתקות. אנו נעסוק בעמדות שהובעו בשני ההקשרים האחרונים, הסכם השלום עם מצרים והסכם אוסלו.

2. המתירים יכולים לטעון שלוש טענות: א. כפי שראינו לעיל, פוסקים רבים מתירים מכירת קרקע לגוי שאינו עובד ע"ז. ב. מטרת המסירה היא מניעת מלחמה, ופיקוח נפש דוחה את איסור לא תחנם. ג. לטענת הרב חיים דוד הלוי, התורה אסרה על מכירת קרקע לגוי משום שבעקבותיה הגוי יגור ליד היהודים ויחטיא אותם. אולם, בהסכם מדיני, יהודים לא יגורו בחבל הארץ הנמסר וא"כ המסירה לא תכשיל יהודים.

שונה ומיוחדת ולא נדחית מפני פיקוח נפש! מקור לסברה מוכרחת זו ניתן למצוא בדברי **המנחת חינוך**. החינוך כותב על מצוות מלחמת שבעת עממים (תכה):
ועובר על זה ובא לידו אחד מהם ויכול להורגו מבלי שישתכן בדבר ולא הרגו, ביטל עשה זה.

המנחת חינוך מקשה על המילים 'מבלי שישתכן בדבר' (שם):
וכתב הרב המחבר ועובר על זה ובא לידו ויכול להורגו מבלי שישתכן בדבר וכו' וצ"ע נהי דכל המצות נדחים מפני הסכנה מכל מקום מצוה זו דהתורה ציונה ללחום עמהם וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס כמבואר ברמב"ן ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה אם ען חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה. אם כן דחוייה סכנה במקום הזה ומצוה להרוג אותו אף שישתכן וצ"ע.

מהי קושיית המנחת חינוך? הוכח מכאן שגם מצוות יישוב ארץ ישראל, המצוה להילחם על השליטה בארץ, אינה נדחית מפני פיקוח נפש!

האוסרים למדו מדברי המנחת חינוך שמצוה להילחם אינה נדחית מפני פיקוח נפש. ונלמד את דברי **הרב אליעזר מלמד** שמסכם את הנימוק (פניני הלכה העם והארץ):
כלל נקוט בידינו, "וחי בהם ולא שימות בהם". כלומר, התורה ניתנה לאדם כדי שיחיה בה, ולא שימות על ידה. ועל פי זה נקבעה ההלכה המפורסמת: "פיקוח נפש דוחה שבת". כלומר, מחללים שבת כדי להציל חולה מסוכן. ולא רק השבת נדחית מפני פיקוח נפש אלא כל מצוות התורה נדחות מפני פיקוח נפש. לפיכך, אם יאמרו גויים לאחד מישראל, לעשות מעשה שיש בו עבירה על אחת ממצוות התורה, יעבור ולא ייהרג. חוץ משלוש עבירות: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים... אמנם כל זה אמור לגבי מצוות של יחיד, אולם מצוות ישוב הארץ שהיא מצווה שמוטלת על כלל ישראל דוחה פיקוח נפש. שהרי מעצם זה שהתורה ציוותה אותנו לכבוש את הארץ למדנו שיש לסכן נפשות כדי לקיימה, שאין מלחמה ללא אבדות, ובוודאי לא התכוונה התורה שנסמוך על הנס. אלא שמצוות ישוב הארץ שהיא מצווה כלל ישראלית, מחייבת מסירות נפש ממש... וכך נהג עם ישראל בכיבוש הארץ בימי יהושע ובימי דוד, וכן בעת הקמת בית המקדש השני ולאחר מכן בתקופת מלכות בית חשמונאי.

נעיר, שגם האוסרים שסוברים שמצוות יישוב הארץ, מצוות המלחמה על כיבוש הארץ, אינה נדחית מפני 'וחי בהם', מודים שישנם מצבים שבהם היא נדחית, וכך כותב **הרב גורן** (תחומין טו, אדמת הקודש ופיקוח נפש):

כל זה כמובן בתנאי כפול ומכופל, שבידינו הכח להגשים מצוות אלו, ואפילו במחיר של אבדות, ואין פיקוח נפשם של יחידים דוחה קיום מצוות אלו. אבל חס וחלילה, אם יתברר שאין לנו עוצמה וכח כדי לנצח את אויבינו, לפי הערכת המצב הריאלי ביחס למאזן

הכוחות, במצב כזה ברור שכל הסדר של שלום, ואפילו רופף, עדיף על תבוסה חס וחלילה בשדה הקרב. כך היה מצב הכוחות בינינו לבין הצבא הרומאי במצור על ירושלים במרד הגדול. לכן דרש רבן יוחנן בן זכאי שלום עם הרומאים, משום שלא היה שום סיכוי לנצח את הרומאים, כשירושלים היתה נתונה במצור ובמצוק ללא מזון וללא נשק ותחמושת. לעומת זאת, כל המצוות שמנינו לעיל ביחס לכיבוש הארץ, הגנתה ויישובה על ידינו, דוחות פקוח נפש, אם ידינו תקיפה על האויבים ובידינו לנצח בשדות הקרב. גם אם זמן רב ימשך המאבק נגדם, אסור לנו להתייאש ולהפסיק את תנופת הנצחון. כך עשו החשמונאים כשניהלו מאבק נגד האימפריה היוונית במשך למעלה משמונים שנה, ולא התייאשו מנצחונם, שלבסוף אכן בא.

סכם את הדברים: מתי מצוות ישוב הארץ דוחה פיקוח נפש ומתי היא נדחית? מהי סברת הדברים? נסה להסבירם.

נציע שני גוונים: הראשון, מצוות כיבוש הארץ היא מצוה לאומית וכללית, ומצוות שכאלו נמדדות במושגים לאומיים וכלליים³. לכן, פיקוח הנפש הרלבנטי הוא פיקוח נפש של האומה ולא של היחיד. השני, מלחמה כרוכה באבדן נפשות, ועל כן ציווי להילחם הוא ציווי לסכן ולהקריב נפשות, והיתר פיקוח נפש לא נאמר כאשר התורה מצווה למסור את הנפש. אולם, מלחמה אינה כרוכה בהכרח חלילה באבדן האומה, וסברה פשוטה היא שהתורה לא מצווה על דבר שכזה.

ב. מקור נוסף שעליו הסתמכו האוסרים⁴ הוא הגמ' בעירובין (מה):

נכרים שצרו וכו'. במה דברים אמורים - כשבאו על עסקי ממון. אבל באו על עסקי נפשות - יוצאין עליהן בכלי זיין, ומחללין עליהן את השבת. ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקש - יוצאין עליהן בכלי זיין, ומחללין עליהן את השבת (רש"י: עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות, יוצאין עליהם שמא ילכדוה ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם).

וכך כותב הרב מלמד (שם):

יסוד חשוב לאיסור הנסיגה מחלקי ארץ-ישראל מובא בתלמוד מסכת ערובין (מה, א) בסוגיה העוסקת בדיני שבת ופיקוח נפש. כידוע מותר לחלל שבת לצורך פיקוח נפש, אבל אסור לחלל שבת לשם הצלת ממון. ולכן אמרו חז"ל שאם באו גויים לגנוב ממון מעיירות ישראל, אסור לחלל שבת ולצאת נגדם עם כלי נשק כדי להבריחם, מפני שאין כאן חשש של פיקוח נפש. וכל זה אמור לגבי עיירות שאינן יושבות על הגבול, אבל אם

3. והיחיד במצוות לאומיות נמדד לא כאדם נפרד אלא כאיבר מאיברי הגוף, וקיום האיבר אינו דוחה מצוות.

4. ובעיקר הרבי מליבוביץ'.

באו הגויים לגנוב אפילו דבר מועט כמו תבן וקש מיישובים הסמוכים לגבול, אזי צריך לחלל את השבת, לסכן נפשות ולצאת נגדם בכלי נשק למלחמה – כדי להציל את התבן והקש. והטעם, שאם ניתן להם היום לגנוב תבן וקש, מחר הם יבואו לשדוד יישובים רבים ולהרוג נפשות. וכך נפסק ב'שולחן-ערוך (או"ח שכט, ו). כלומר חכמים הבחינו בחכמתם, שאם נוותר לגויים אפילו על קש ותבן במקומות הסמוכים לגבול, נאבד את כושר הרתעתנו, וממילא תאבונם של אויבינו יגבר, ולאחר מכן ירצו לכבוש את כל נחלותינו ולסכן את נפשותינו. ועל כן קבעו הלכה, שצריך לחלל שבת ולסכן נפשות במלחמה – כדי להגן על ממונם של אלו המתגוררים סמוך לגבול. לפי זה ברור, שאסור לוותר לגויים על שום חלק משטחי יש"ע והגולן, משום שלפי דעת חז"ל כל ויתור על ממון ישראל ליד הגבול, וקל וחומר ויתור על שטחים הסמוכים לגבול, יגביר את תאבונם של אויבינו, והדבר עלול ח"ו לקרב את המלחמה הבאה. ואילו כל המומחים הצבאיים היו קמים ואומרים כיום, שאם ניסוג אכן נשיג שלום אמיתי, יתכן והיינו אומרים שנשתנו הזמנים וכיום אין סכנת נפשות בנסיגה. אבל בפועל רבים מגדולי האסטרטגים הצבאיים סוברים שהנסיגה משטחי יש"ע תסכן את מדינת ישראל, ולכן אין לנו אלא דברי חז"ל, ואסור לוותר אפילו על קש ותבן בעיירות שעל הגבול, וקל וחומר שאין לתת חלקים מארץ ישראל לידי אויבינו.

וכך כותב הרב **ישראל** (חוות בנימין, סימן יג):

והלכה זו קבועה ופסוקה, ולא הותנתה בשאלת מומחים למיניהם להערכת המצב, כי חז"ל מסרו לנו את הערכתם הם, שתכנו את רוחם ומאוייהם של הגויים. וכך נפסקה גם הלכה לדורות ברמב"ם ובשו"ע... לפי הגדרת רש"י את עיר הסמוכה לספר, המחייבת יציאה להגנה עליה גם בעבור עסקי "תבן וקש", שהוא מפאת החשש שישתלטו עליה, ומשם ימשיכו לכבוש את כל יישובי היהודים שם, יש דמיון ברור ל"שטחים", בהיותם משמשים אף הם כקרח קפיצה לשאר חלקי הארץ.

הסבר כיצד ניתן ללמוד מהגמ' בעירובין שוויתור על חבלי ארץ במסגרת משא ומתן מסוכן ולא מועיל. נסה להתווכח עם הלימוד מהגמ'!

בע"ה בהמשך הדרך נעסוק בהרחבה בנימוקי המתירים ובהתמודדותם עם הנימוק המרכזי יותר, מצוות המלחמה על כיבוש הארץ. כבר בשלב זה ניפגש עם התמודדות המתירים עם הגמ' בעירובין, ונלמד את דברי הרב חיים דוד הלוי שסבור שהשאלות נתונות לשיקול דעת הממשלה. לאחר הבאת הראיה מהגמ' בעירובין הוא כותב (תורה שבעל פה כ"א, השלום והשלכותיו):

מתוך הלכה זאת רצו רבני דורנו ללמוד איסור החזרת ערי גבול, שאם נחזיר אותם לידי האויב מאתמול, הריהו עלול לסכן את כל המדינה. וכל זה תמוה בעיני ביותר, שהלא

הלכה זאת עוסקת בפעילות עוינת של אויבי ישראל, שכן מבואר: "נכרים שצרו על עיירות ישראל", כלומר שהביאו ערי ספר במצור באיום אולטימטיבי לתת להם להיכנס לתוך העיר על עסקי ממון, ואפילו קש ותבן, ושאם לא יתנו להם יפתחו במלחמה על העיר הנצורה; ועל זה באה ההלכה להורות שחובה להילחם אפילו בשבת מן הטעם שנתבאר לעיל (שמא תהיה הארץ נוחה להיכבש לפנייהם אחרי שישלטו על עיר הגבול, ולכן אפילו אם באו על עסקי ממון יוצאים נגדם למלחמה בשבת), ומה עניין להלכה זאת לנידון דיין (הסכם השלום עם מצרים), שישבו שתי מדינות שהיו אויבות בעבר לשולחן הדיונים ותוך משא ומתן הצהירו על נכונותם לשלום, וחתמו על הסכם שלום בתנאי של חזרה לגבולות שמלפני המלחמה, אתמהה. ואם רצו ללמוד על ערכן של ערי גבול לכשעצמם – לכך לא צריך שום הלכה ומילתא דפשיטא היא; אלא שאין ללמוד מכאן שום איסור. ואם רצו ללמוד על ערך שיש לעומק האסטרטגי בשעת מלחמה – זה דבר נכון ביותר כשלעצמו, אבל אינו רמוז באותה הלכה אף לא ברמז דק, שכן כל הנלמד מאותה הוא כאמור – שיש להגן על ערי גבול אפילו בשבת. ומנין שאסור למדינה להחזיר שטחים שנכבשו במלחמה ולחזור אל הגבול הישן תוך משא ומתן על שלום? ואם נסיגה זאת מסכנת את ביטחון המדינה או לאו, בדבר זה אינה עוסקת הלכה זאת ולא כל אחרת. זה הוא שיקול דעת של הממשלה, והיא הנושאת בכל מלוא האחריות להחלטתה.

מהי טענת הרח"ד הלוי? מדוע אין ללמוד מהגמ' בעירובין? התבונן בדברים, בשאלת היכולת ללמוד מהגמ' בעירובין לשאלתנו, עם איזה מהצדדים אתה יותר מזדהה?
 יותר מזדהה?

ג. הרב עובדיה יוסף התיר למסור חבלי ארץ במסגרת הסכם מדיני. נלמד את התמודדותו עם סברתם המרכזית של האוסרים: מאחר שהתורה מצווה להילחם על כיבוש הארץ, ומצווה להילחם כרוכה תמיד באבדן נפשות, הרי שהמצוה אינה נדחית מפני פיקוח נפש. הרב יוסף טען כנגד סברה זו שלוש טענות. הראשונה מסתמכת על שלושת השבועות (תחומין י, מסירת שטחים מארץ ישראל במקום פיקוח נפש):

אולם הנה הגאון רבי יצחק די ליאון, בספר מגילת אסתר שם, כתב ליישב דעת הרמב"ם⁵, שהשמיט מצוה זו, לפי שסובר שאין מצות כיבוש ארץ ישראל נוהגת אלא בימי יהושע ודוד, ובכל זמן שלא גלו מעל אדמתם. אבל לאחר שגלו ישראל מעל אדמתם, אין מצוה זו נוהגת לדורות, אלא עד עת בוא המשיח לישראל. כי אדרבה אמרו חז"ל בסוף כתובות "השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו" שלא יעלו בחומה (פירש רש"י,

5. דברי המגילת אסתר נאמרו בדעת הרמב"ם, בהסבר השמטת המצוה. ראה על כך עוד בדף 'מדוע הרמב"ם לא מנה את מצוות ישוב הארץ'.

שלא יעלו ביחד ביד חזקה), ושלא ימרדו באומות העולם, ושלא ידחקו את הקץ. וזו לשון הרשב"ש בתשובה (ס' ב): "והנה אין ספק שהדירה בארץ ישראל מצווה גדולה היא בכל עת ובכל זמן. ואדוני זקני הרמב"ן מנאה מכלל מצוות עשה, שנאמר "וירשתם אותה וישבתם בה"... אמנם מצוה זו אינה מצוה כוללת לכל ישראל בגלות החל הזה". אבל היא נמנעת בכלל, כמו שאמרו חז"ל שהיא מכלל שבועות שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ ושלא יעלו בחומה... ועל כל פנים כבר הבאנו דברי הרשב"ש, שאף זקנו הרמב"ן מודה בגלות החל הזה שאין להסתכן לכבוש את הארץ, ואדרבה, יש איסור בדבר שלא יעלו בחומה. וכן כתב בשו"ת חבלים בנעימים, שגם לדעת הרמב"ן הרי השביע הקב"ה את ישראל שלא יסכנו את נפשם לעלות בחומה... ולפי זה נמצינו למדים, שגם להרמב"ן אין שום מצוה בזמננו לצאת למלחמה ולהיכנס בסכנת נפשות כדי להגן על החזקת השטחים הכבושים על ידינו בניגוד לדעת אומות העולם.

הסבר את דברי הרב עובדיה יוסף. מדוע מצוות יישוב הארץ אינה אוסרת על הסכמי השלום לאור דברי הרשב"ש?

האוסרים מסתמכים על החלק הכללי של מצוות יישוב הארץ, המצוה הכללית להילחם על כיבוש הארץ. אולם, לדברי הרשב"ש שלושת השבועות שהו וביטלו חלק זה, וא"כ אי אפשר להסתמך עליו!

האוסרים התבססו כאמור על דעת הרמב"ן. טענתו השנייה של הרב עובדיה יוסף היא שגם לדעת הרמב"ן אין בימינו מצוה לצאת למלחמה. זאת בשל החסרון באורים ותומים, וכך כותב הרמב"ן (שכחת הלאוין):

שיראה לי שמצוה על המלך או על השופט ומי שהעם ברשותו להוציאם לצבא במלחמת רשות או מצוה להיות שואל באורים ותומים ועל פיהם יתנהג בעניינם והוא אמרו ית' (פנחס כז) ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' על פיו יצאו ועל פיו יבואו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה. יצוה ביהושע שהוא המושל הראשון אשר הוא פקיד על העדה שישאל בעניינם באורים ותומים ועל פי משפטם יוציאם ויביאם וכן בכל השופטים והמלכים לדורות.

ולומד מכך הרב יוסף (שם):

ומה גם שאין לנו מלך וסנהדרין ואורים ותומים הנדרשים לכך (למלחמת מצוה), כמו שכתב הרמב"ן עצמו בספר המצוות (בהשגות במל"ת יז), שמצוה מוטלת על המלך והסנהדרין, כשמוציאים למלחמת הרשות או למלחמת מצוה, לשאול באורים ותומים, ועל פיהם

6. כלומר, גם לדעת הרמב"ן, בגלות מצוות יישוב הארץ הופכת להיות מצוה פרטית בלבד על כל אחד ואחד לעלות ולגור בארץ, והחלק הכללי של המצוה, החובה הכללית להילחם על כיבוש הארץ, מתבטל בעקבות שלושת השבועות. עוד על כך ראה בדף 'יישוב ארץ ישראל - רמב"ן'.

יתנהגו. וכמו שנאמר "ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה'". וכמבואר בברכות (ג, ב) שכאשר היה דוד מצוה אותם, לכו ופשטו בגדוד, היו שואלים באורים ותומים וכו'. והיא באמת מצוה לדורות, ולא עצה בלבד, כדמוכח בסנהדרין (טז, א) דאמרינן, "ודילמא לסנהדרין הוא דקאמר להו רחמנא דלישיילו באורים ותומים", ונשאר כן במסקנא. וכן הסכים במגילת אסתר שם, שמצוה לדורות היא, ויש לנו להביאה במנין המצוות, ע"ש. ואם כן, כשבידינו להחזיר שטחים, ולמנוע סכנת מלחמה של האויבים, חייבים לעשות כן משום פיקוח נפש.

מהי טענתו השנייה של הרב יוסף? חשוב: כיצד יתמודדו איתה האוסרים?

ד. טענתו השלישית היא שגם אם נאמר שהמצוה חלה היום, היא לא מחייבת להילחם על המשך השלטון בחבלי הארץ המשוחררים משום שבכל מקרה איננו מקיימים בהם את המצוה (שם):

ועוד יש מקום לומר, שאפילו אם תמצא לומר שלדעת הרמב"ן כיבוש ארץ ישראל והחזקתה נוהגת אף בזמן-הזה, ומצות עשה מן התורה היא, מכל מקום בכיבוש שלנו, שאין לנו שליטה מלאה על כל הנעשה בשטחים, לא נחשב לכיבוש גמור שציותה עליו התורה. וכמו שכתב כיוצא בזה הגאון מקוטנא בשו"ת ישועות מלכו (יר"ד סי' סו), שעיקר המצוה אליבא דהרמב"ן אינה אלא כשהירושה והישיבה היא כאדם העושה בתוך שלו. וזוהי המצוה בכיבוש ארץ ישראל, שתהיה תחת חזקתנו וירושנתנו, ולא על ביאה ריקנית של עתה, ע"ש. והרי בכיבוש שלנו היום אין בידינו לגרש את הערבים תושבי השטחים ביהודה שומרון ועזה, והם יושבים ישיבת קבע בחצריהם ובטירותם. ואפילו את האומות העובדות עבודה זרה אין בידינו להזיזם זיז כל שהוא ממקומם, בניגוד למה שציותה התורה "לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי". ואפילו הכנסיות של עבודה זרה שלהם על עמדם יעמודו, ומוגנות על ידי השלטונות, ואין פוצה פה. וכל זה מיראת אומות העולם. וברור שאין זה בכלל מצות כיבוש, שעליו ציותה התורה לפי דברי הרמב"ן. ולכן אין עלינו להסתכן על החזקת שטחים אלה. ובפרט יש לציין, שבזמן האחרון הדרכים ביהודה ושומרון ועזה הן בחזקת סכנה, ואין לנו עליהם אלא שלטון צבאי בלבד, בלא שום אפשרות אפילו לעבור בתוכם בביטחה, וכל שכן להתיישב בתוכם. ובודאי שזה אינו בכלל מצות הכיבוש, כאדם העושה בתוך שלו, שעליו דיבר הרמב"ן.

בע"ה בדף הבא נמשיך ונעסוק בשאלה ונפתח בהתמודדות האוסרים עם נימוקיו של הרב יוסף.

מסירת חלקי א"י במסגרת הסכם מדיני ב

א. בדף הקודם התחלנו ללכת במרחבי הדיון בשאלה האם התורה אוסרת על מסירת חלק מארץ ישראל במהלך משא ומתן מדיני. ראינו שהאוסרים מסתמכים בעיקר על דעת הרמב"ן שהתורה מצווה לכבוש את הארץ במלחמה, ואם התורה מצווה להילחם ומלחמה כרוכה הרי בנפגעים, אז ודאי שמצוה זו אינה ככל המצוות ואינה נדחית מפני פיקוח נפש, ובלשונו של המנחת חינוך ביחס למצוות מלחמת שבעת עממים: "נהי דכל המצוות נדחים מפני הסכנה, מכל מקום מצוה זו דהתורה ציותה ללחום עמהם וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס כמבואר ברמב"ן ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה א"כ חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה. א"כ דחוויה סכנה במקום הזה". בחלק האחרון התחלנו להיפגש עם דעת המתירים ועם דברי הרב עובדיה יוסף שטען שלוש טענות נגד סברה זו. טענתו הראשונה התבססה על שלושת השבועות שהשהו את קיום מצוות הכיבוש עד בוא המשיח:

וזו לשון הרשב"ש בתשובה (ס' ב): "והנה אין ספק שהדירה בארץ ישראל מצווה גדולה היא בכל עת ובכל זמן. ואדוני זקני הרמב"ן מנאה מכלל מצוות עשה... אמנם מצוה זו אינה מצוה כוללת לכל ישראל בגלות החל הזה! אבל היא נמנעת בכלל, כמו שאמרו חז"ל שהיא מכלל שבועות שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ ושלא יעלו בחומה... ולפי זה נמצינו למדים, שגם להרמב"ן אין שום מצוה בזמננו לצאת למלחמה ולהיכנס בסכנת נפשות כדי להגן על החזקת השטחים הכבושים על ידינו בניגוד לדעת אומות העולם.

בחלק הראשון של הדף נעסוק בהתמודדות האוסרים עם דברי הרב יוסף, ונפתח בהתמודדות הרב גורן שטוען כמה טענות נגד הדברים (תחומין טו, אדמת הקודש ופיקוח נפש):

המקובל האלוקי הרב ר' חיים וויטאל זל"ה, תלמידו המובהק ומפיץ תורתו של האר"י זיע"א, כתב בהקדמתו לספר עץ-חיים: השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו'. פירוש הדברים: כי הנה היתה השבועה הגדולה לאלקים שלא יעוררו את הגאולה עד שאותה האהבה תהיה בחפץ ורצון טוב, כמ"ש עד שתחפץ - כבן העובד את אביו ועייל בכל פלטרין דיליה, ובכל גניזין דיליה, ולא כעבד העובד במשנה ולוקח השפחה ע"מ לקבל פרס. וכבר אמרו חז"ל כי זמן השבועה היא עד אלף שנים... נמצינו למדים מדברי קודש אלו של המקובל האלקי, שלאחר אלף שנים, שהם יומו של הקב"ה, פקעה תוקפה של

1. כלומר, מהותית מצוות ישוב הארץ כוללת לדעת הרמב"ן שני מרכיבים: מצוה על הכלל כולו לכבוש את הארץ ומצוה על היחיד לדור בארץ. אולם, בעקבות הגלות ושלושת השבועות המרכיב הכללי התבטל והושהה, וכעת המצוה כוללת רק את המרכיב הפרטי.

השבועה. זו לא היתה אלא לאלף שנה בלבד, ואחרי כן מצווה לעורר את הגאולה וכל הכרוך בה, שהוא בנין ירושלים וקיבוץ גלויות.

לפי רבי חיים ויטאל השבועה היתה אפוא מעיקרה לאלף שנים בלבד. טענה נוספת היא שהסכמת האומות לשיבת ציון ביטלה את השבועה. **הרב גורן** מביא את מכתבו של האור שמח שכותב כך (שם):

נימוק נוסף לאי תוקפה כיום של השבועה שהשביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה, מובע במכתבו של ה"ר מאיר שמחה הכהן מדווינסק, בעל אור-שמח, שנכתב לאחר ועידת חבר הלאומים שהתכנסה בסאן-רימו ואישרה את הכרזת בלפור. המכתב פורסם בספר אוצר-ישראל בשנת תרפו (עמודים פב-פד), ובו נאמר... אולם זה במאה הזאת זרחו קוי אור ע"י גדולי המעש, כמו מונטיפיורי וכיו"ב, בהתעוררות רבה, ומהרבינים ר' צבי הירש מטאהרן ור' אליהו מגריידיץ, לבנות ולשכלל ירושלים, להסיר שוממותיה כמעט, עד כי נתרבח הדבר ע"י הנלהבים. ורבינים הרבה עמדו מנגד, ואף אותם שהיה בלבבם לקרב את הדבר שמו יד לפה, כי חרדו מהנלהבים שלא יגדישו את הסאה, ומהג' שבועות שהשביע לבנות ירושלים. אמנם כעת הסבה ההשגחה אשר באספת הממלכות הנאורות בסאן-רעמא ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל. וכיון שסר פחד השבועות, וברשיון המלכים קמה מצות ישוב בארץ ישראל ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה למקומה. ומצוה על כל איש לסייע בכל יכלתו לקיים מצוה זו. ואולי על זה נאמר "עד מתי תתחמקין?"... מעין פסק זה של ה"ר מאיר שמחה מדווינסק מצאנו בשו"ת אבני-נזר לאדמו"ר מוה"ר אברהם מסאכטשאב זצ"ל (יו"ד ח"ב ס' תנד אות נו, וביותר שם בסימן תנו), שאם יותן רשות לכולם לעלות, לא תהיה שבועה, דרש"י פירש בחומה "יחד, ביד חזקה" - ואם ברשות, אין זה ביד חזקה... סיבה נוספת לכך שאין להשתמש כיום בכוחה של השבועה שלא יעלו ישראל בחומה, כדי להצדיק ויתור של העם היהודי על חלקים מארץ ישראל: לכל הפירושים של הראשונים השבועה מכוונת רק לבני הגולה, שלא יתגייסו ככח צבאי לכבוש את ארץ ישראל בכח. אילו היו באים מכח שבועה זו לאסור את כיבוש יהודה ושומרון וחבל עזה במלחמת ששת הימים, יתכן והיה ממש בדבריהם, אם היינו מתעלמים מגילוי של הגר"ח ויטאל זלה"ה. אמנם מלחמת ששת הימים פרצה כמלחמת מצוה, כפעולות הגנה על זכויות מדינת ישראל לשייט חופשי במצרי ים סוף, בתוך גבולות א"י המקודשת, ובסערת המלחמה שחררנו גם את חבל עזה כדי להנחיל למצרים מפלה מכרעת, שגם היא חלק ממלחמת מצוה. המלחמה על יהודה ושומרון נכפתה עלינו ע"י התקפת ירדן, שפתחה נגדנו במלחמה וניסתה לכבוש מידינו את ירושלים המערבית. מבחינת ההלכה היתה זו מלחמת מצוה מסוג עזרת ישראל מיד צר שבא עלינו, המוגדרת בתלמוד וברמב"ם כמלחמת מצוה לכל דבר, כיון שהגויים באו להלחם נגדנו. אבל כעת, כאשר כמעט כל א"י נמצאת בשליטתנו האזרחית והצבאית, הערבים נלחמים בנו ומפעילים נגדנו אמצעי טרור במטרה להפקיע את א"י כולה, או

חלקים ממנה מריבונות ישראל, ואנו מגינים על שליטתנו בארץ - ברור שאין במלחמתנו זו, שהיא מלחמת מגן, כל קשר וזיקה לשבועה שלא יעלו ישראל בחומה או שלא יעלו כחומה. השבועה היתה רק על מלחמת כיבוש מבחוץ ולא על מלחמת מגן, שדינה כמלחמת מצוה, שהכל יוצאין בה אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה.

מהן טענותיו של הרב גורן נגד טענות הרב יוסף? אם היית צריך לבחור באחת העמדות, באיזו היית בוחר? נסה להגן על דברי הרב יוסף ולהשיב על טענות הרב גורן.

אנסה להגן על דברי הרב יוסף: הוא לא התכוון לטעון שהשבועה שלא יעלו בחומה אוסרת באופן ישיר על המשך המלחמה על האחיזה בסיני או ביהודה ושומרון.² כוונתו להסתמך על דברי הרשב"ש שהשבועה שלא יעלו בחומה השהתה את המצוה הכללית להילחם על כיבוש הארץ, שכן מצוה זו ודאי סותרת את השבועה שלא לעלות בחומה ולכבוש בכוח את הארץ. ומעתה, אם מצוות המלחמה על כיבוש הארץ התבטלה הרי שאי אפשר להסתמך עליה כדי להתנגד הלכתית למשא ומתן המדיני כפי שעשו האוסרים. כדי להקשות על טיעונו של הרב יוסף עלינו להוכיח אפוא שהשבועה התבטלה לגמרי כך שהמצוה הכללית לכבוש את הארץ חזרה למקומה. אולם, דברי האור שמח והאבני נזר, ובוודאי טיעונו האחרון של הרב גורן, אינם מוכיחים זאת - הם מוכיחים רק שלאחר הצהרת בלפור העליה לארץ לא הוגדרה כעליה בחומה, משום שהאומות הסכימו לעליה ועליה בחומה היא עליה שמנוגדת להסכמת העמים. כדי לטעון שהשבועה התבטלה לגמרי, כך שהמצוה הכללית שלא היתה קיימת בזמן הגלות חזרה למקומה, עלינו לומר שהגיע יום פקדי אותם, שכן השבועה היא עד יום פקדי, וזוהי טענה שאין לה מקור ברור בדברי האור שמח והאבני נזר. דבריו האחרונים של הרב גורן שמלחמת ששת הימים, מלחמת מגן של בני ארץ ישראל, לא סתרה את השבועות ודאי אינם נוגעים לכך.

ב. הרב עובדיה יוסף טען כזכור שתי טענות נוספות נגד הסתמכות האוסרים על דברי הרמב"ן: השנייה, הרמב"ן מתנה את מצוות המלחמה בהתייעצות באורים ותומים. השלישית, גם כך מצוות הכיבוש אינה מתקיימת ביו"ש, שכן אין לנו שליטה מלאה בשטח, ועל כן אין מצוה להילחם כדי להמשיך במצב הקיים שבו איננו מקיימים את המצוה. נלמד את התמודדותו של **הרב ישראלי** עם הטענות (חוות בנימין סימן ג):

אך אם כן, איך נלחמו החשמונאים בימי בית שני מלחמת מצוה של עזרת ישראל מיד צר והרי בבית שני לא היה מלך וחסרו אורים ותומים?... וברמב"ם (פ"ה מה' מלכים), שדן על התנאים הנדרשים ליציאה למלחמת רשות ולמלחמת מצוה, לא הזכיר בין התנאים

2. כפי שמשמע מטענתו האחרונה של הרב גורן שמלחמת מגן על המשך ההחזקה בשטחי ארץ משוחררים ודאי אינה כלולה בשבועה שלא יעלו בחומה.

הימצאות אורים ותומים ושאלה בהם... אך גם הרמב"ם אינו חלוק בקיום המצוה של שאלה באו"ת ביציאה למלחמה. ומ"מ לא הזכיר מזה מאומה בה' מלכים בדיני מלחמה. אלא פשוט וברור, שאין הצורך באו"ת אלא למצוה, וזה כשהם קיימים, אבל אינו לעיכובא. שכשאינן האו"ת, אפשרות המלחמה אינה נמנעת בגלל זה, בכל אופן באשר למלחמת מצוה... כן ענין המלך אינו לעיכובא כנ"ל במלחמת מצוה, ועדים הם השופטים, שנלחמו מלחמות ישראל טרם מלוך מלך בישראל. עוד נציין מש"כ בזה מרן הגראי"ה קוק זצ"ל (משפט כהן ס' קמד): נראים הדברים, שבזמן שאין מלך... מה שנוגע למצב הכללי של האומה, חוזרים אלה הזכויות של המשפטים לידי האומה בכללה.

מהי תשובתו של הרב ישראלי לטענתו השנייה של הרב עובדיה יוסף?

בהמשך מתמודד הרב ישראלי עם טענתו השלישית של הרב יוסף שהעובדה שאיננו מגרשים את הערבים והנוצרים מוכיחה שאיננו שולטים בשטח. כותב על כך הרב **ישראלי** (שם):

ומהו זה הפגם שאין אנו מגרשים הערבים, והם יושבים לבטח "בחצריהם וטירותיהם", וכי ברצוננו להתנכל להם? הרי אין אנו מעונינים אלא שישבו בשקט, ויקבלו עליהם החובות שישנם על כל אזרח במדינה! והרי כבר פסק הרמב"ם (פ"ו מע"ז) שאין האיסור של ישיבת עכו"ם במדינה אלא כשיד ישראל תקיפה. ופירוש הדברים "שאינן היד תקיפה" הוא, על כרחך - לא משום סכנת נפשות, כי זהו דבר שאין צריך לומר הוא, והוא פטור בכל המצוות. אלא הכוונה, שהתנהגות זו נחוצה למען אפשרות קיום יחסים נורמליים עם עמי הסביבה, וכן שלא לתת פתחון פה לגויים במדינותיהם נגד היהודים היושבים בארצותיהם. א"כ אין כיום חיוב זה, של גרוש נכרים מתוכנו. ובכלל, לא מובנת טענה זו. דברים אלה מעוגנים הם בחוקים בינלאומיים, וכל אומה, ואפילו המדינות החזקות ביותר, מעונינות בקבלת הסכמה כללית, למען המעיט עד כמה שניתן מלחמות מן הארץ בין מדינה ומדינה ובין עם ועם. והאם על ידי זה תפגם עצמאות המדינות כולן בכל מקום שהם, על ידי זה ששומרות בקפדנות על קיום החוק הבינלאומי? אתמהה, ומכאן תשובה גם לטענה על שאנו נמנעים מלבער מקומות ובנינים של ע"ז. שכ"כ החינוך (מצוה תלו): "...שמצוה עלינו לאבד שם ע"ז, אם יש כוח בדינו". אבל אין אנו חייבים לרדוף אחריה ולאבדה, אלא בזמן שידינו תקיפה על עובדיה.

סיבה נוספת לכך שאיננו מקיימים את המצוה במצב הקיים לדעת הרב יוסף היא המצב הבטחוני: 'ובפרט יש לציין, שבזמן האחרון הדרכים ביהודה ושומרון ועזה הן בחזקת סכנה, ואין לנו עליהם אלא שלטון צבאי בלבד, בלא שום אפשרות אפילו לעבור בתוכם בביטחה, וכל שכן להתיישב בתוכם. ובודאי שזה אינו בכלל מצות הכיבוש, כאדם העושה בתוך שלו, שעליו דיבר הרמב"ן'. כותב על כך הרב ישראלי (שם):

ביחוד מתמיהה הטענה, שבגלל אי השקט השורר במיוחד בשטחי יהודה שומרון ועזה בשנים האחרונות ע"י גורמים מסיתים מחוץ, ומפנים... "הדרכים ביהודה שומרון ועזה הם בחזקת סכנה... בלא שום אפשרות לעבור שם בבטחה, וכש"כ להתיישב בתוכם... זה אינו בכלל מצות הכיבוש". חוץ ממה שיש כאן מן ההגזמה, וב"ה מיושבים שם כמאה אלף יהודים כ"י; ואילולא שהיתה הממשלה עצמה מרסנת התיישבויות חדשות, היו מתוספים עוד כהנה וכהנה. אך גם אם קיימת סכנה שהיא ע"י פורעים, שהצבא רק מתוך חישובים (לעיתים גם מוטעים ומעוררי בקורת) נמנע מלנקוט יד יותר קשה, ויש והפורעים מצליחים לפגוע בנפש או ברכוש, הרי לכל גלוי וידוע **שהשלטון** הוא בידי הצבא, והוא שקובע תורת כיבוש על המקום. וכבר היו לישראל בארץ עתים קשות יותר, בראשית כניסתנו לא"י, עד שהתיצב השלטון ע"י מלכי ישראל, גם אחר י"ד שנות כיבוש וחילוק, והד מזה בשירת דבורה: "בימי שמגר בן ענת חדלו ארחות, והולכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות, חדלו פרזון בישראל, חדלו". האם אז נתבטל מהארץ תורת כיבוש.

אילו היית צריך לבחור באחת העמדות, הרב עובדיה יוסף או הרב גורן והרב ישראלי, באיזו היית בוחר? מדוע?

ג. האוסרים התבססו כאמור על דברי הרמב"ן. המתירים התבססו בין היתר על עמדת הרמב"ם שהשמיט את המצוה ורבים ראו בהשמטתו מחלוקת על דברי הרמב"ן, וכפי שראינו בדף על עמדת הרמב"ם, במאמרו של **הרב איתם הנקין** (תחומין כח, מצוות ישוב הארץ דאורייתא או דרבנן):

כאמור, הרמב"ם לא מנה במניין המצוות את יישוב ארץ ישראל, ולא הזכיר את כיבוש הארץ כמלחמת מצוה. בפשטות יוצא מכך שלדעתו המצוה אינה מן התורה... הרשב"ש (שו"ת סי' ב) אכן הבין שלדעתו המצוה אינה אלא מדרבנן, ומפני כך לא מנה אותה. כך סברו הרבה אחרונים, וביניהם: כנסת-הגדולה (יו"ד סי' רלט, בשם כמה גדולים, ולדעתו גם הרדב"ז סובר כך), שו"ת אבק-דרכים, שדי-חמד, ר' חיים פלאג'י, הרי"ש נתנזון בעל שואל-ומשיב ופאת-השולחן (א, יד).

העמדה הפשוטה ברמב"ם אפוא היא שלדעתו התורה אינה מצווה במצוות עשה לדורות להילחם כדי לכבוש את הארץ³, ואין אפוא לדעתו מצוות עשה שאוסרת על מסירת חלקי ארץ ישראל במהלך הסכם מדיני. כך עולה גם מפשט דברי **הרמב"ם** על מלחמת מצוה (מלכים ה, א):

3. והיא כן מצווה לדורות על מינוי מלך, הקמת מדינה, אך ודאי שציווי זה אינו דורש היאחזות בכל שטחי הארץ.

אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה, ואי זו היא מלחמת מצוה זו מלחמת שבעה עממים, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם הרמב"ם מגדיר שלוש מלחמות כמלחמות מצוה, ולא מונה בניהן את המלחמה על כיבוש הארץ. אולם, הרב גורן כותב שאין לדעת הרמב"ם השפעה בדיונו, וגם לדעתו הסכמי השלום אסורים, וזאת מאותו יסוד שלמדנו בדעת הרמב"ן, שדין פיקוח נפש לא נאמר במלחמת מצוה, שכן גם לדעת הרמב"ם המלחמה היום עם האויב הערבי היא מלחמת מצוה (סם):

עיקרון הלכתי זה, שפיקוח נפש אינו תקף בפני מצות לחימה, מצינו במפורש במנחת-חינוך... אפשר שהיינו עומדים בפני בעיה לדעת הרמב"ם, אילו היינו באים לכבוש כעת את הארץ, והיינו נתקלים במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן ביחס להגדרת מלחמה זו. אבל כבר שחררנו את כל הארץ במלחמת השחרור ובמלחמת ששת הימים, והבעיה היא כעת להגן עליה ועל הריבונות שלנו בכל שטחי א"י... ברור שמלחמה להגנת א"י וריבונותה נחשבת לדעת כולם כמלחמת מצוה, כמו שמצינו במס' סוטה בירושלמי הנ"ל, שאמר רב חסדא שרב יהודה היה קורא מלחמת רשות כגון "אנן דאזלין עליהון" - כשאנו באין עליהם למלחמה. ומלחמת חובה היא כגון "דאתיין אינון עלינו" - שהגויים באים עלינו למלחמה... הוא הדין במצבנו כיום, שהערבים מנהלים נגדנו מרד, הגובל עם מלחמה, הורגים ופוצעים חיילים ואזרחים, ומטרתם לעקור אותנו משטחי א"י, בהם אנו שולטים ומתנחלים לפי זכויותינו ההסטוריות, הדתיות והחוקיות. דין מאבק זה נגד האינתיפאדה, כדין מלחמת מצוה מצד עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם, שלדעת כל שיטות הפוסקים מוגדרת היא כמלחמת מצוה.

מהי טענת הרב גורן? מדוע ניתן לטעון את הטענה שנטענה ברמב"ן גם ברמב"ם? התבונן היטב בדברים ונסה להקשות עליהם.

הדברים קשים לכאורה: ודאי שמוכח מכאן שגם לדעת הרמב"ם הממשלה אינה חייבת חלילה למסור שטחים כדי למנוע מלחמה אפשרית, והבחירה בלחימה כדי להגן על הארץ מכיבוש היא כמובן לגיטימית והמלחמה תוגדר כמלחמת מצוה, אך האם ניתן ללמוד מכאן שהממשלה חייבת לסרב ליזמות שלום גם לדעת הרמב"ם? בוודאי שמלחמה להגנת ישראל מיד צר הבא עליהם היא מלחמת מצוה, אך האם יש חובה להילחם גם אם ניתן להתווסף על הסכם שלום? לכן, עמדת האוסרים יכולה להתבסס רק על דעת הרמב"ן שיש מצוה להילחם למען כיבוש כל ארץ ישראל - שאם יש מצוה להילחם אז ודאי שמצוות כיבוש הארץ דוחה פיקוח נפש, ואנו מצוים להילחם על כיבוש הארץ כולה ולא להיענות להסכם שלום שכרוך במסירת שטחים. אך לא על דעת הרמב"ם, וממילא המתירים יכולים להסתמך על דעתו.

ד. ניפגש לסיום עם דברי הרב חיים דוד הלוי שטוען טענה עקרונית כנגד עמדת האוסרים (תורה שבעל פה כא):

יש בתוכנו, ובהם שלומי אמוני ישראל, הנוטים לחשוב, שאין תורת ה' יכולה, כביכול, לענות על שאלות חדשות, המתעוררות בחברה המודרנית, בעיות חברתיות, כלכליות ומדיניות, שכאילו אין בתורת ה' פיתרון לבעיות אלו ודומיהן. בטענה זאת יש חצי אמת; ואע"פ כן, אין אדם רשאי לקום ולטעון טענות כאלה, אלא אם כן מילא כרסו בש"ס ופוסקים. כי האמת הפשוטה היא שרבות מן הבעיות המטרידות חברה מודרנית, ניתן למצוא להן פיתרון הלכתי סביר בכל דור... אע"פ כן אמרנו, שיש חצי אמת בטענה זאת. שכן יש בתורה שטח מסוים, שבו באו הדברים במתכוון סתומים ועמומים. בשום פנים אין למצוא בתורה תיאור משטר מדיני או כלכלי ברור... והדבר נשנה בכמה משטחי החיים הנוגעים לחיי חברה ומדינה. ולדעתי זו כוחה וגדולתה של התורה, שאין בה משטר ברור ומוגדר, לא מדיני ולא כלכלי, ושתי סיבות לדבר: א. לפי מהותם של שטחי חיים אלה הם ניתנים לשינוי מתקופה לתקופה, ואילו תורת ה' תורת נצח היא, ונמנעה תורה במתכוון מלקבוע בהם תחומים ברורים ומוגדרים. ב. לא רצתה תורה לכופ את העם לנהוג בחיי החולין שלו במשטר מסוים, והניחה את הבחירה לרצונו החופשי בתחומים אלו. אך לעומת זאת, נתנה התורה מצוות, שהן בבחינת עקרונות ויסודות, והן עשויות להתאים לכל משטר בכל דור ובכל צורת חיים, ותכליתן היא למנוע את השלילי שבכל משטר אפשרי... מדובר כאן על משא ומתן מדיני עם שכנינו, שבעקבותיו נחזיר שטחים ואולי נזכה בשלום, ושם לא נעשה כן, ננציח את מצב המלחמה ונעמוד לפני סכנות. מה היא סכנה זאת? שמא השמדה פיסית ממש, היינו שיהיה בכוח אויבינו לכבשנו ולהשמידנו ח"ו? האם לזה צריך היתר הלכתי? ושם משא ומתן והחזרת שטחים יצילונו? אלא שמדובר בסכנה של ביזוד מדיני, מניעת אספקת נשק או תמיכה כלכלית וכדומה; האם למצב כזה יש דמיון בהלכה, להתיר או לאסור? האם היה עם ישראל שרוי אי פעם במצב דומה? או שמא ההלכה עוסקת בכלל במצבים מדיניים עדינים ומסובכים כאלה? הוא אשר אמרנו לעיל, זה כוחה של ההלכה, שלא התערבה בהלכות המדינה לפרטיהם, וכל השנוי בה הוא כללי יסוד בלבד. ומה שנראה לענ"ד כפשוט ביותר הוא, שהכלל המנחה בכל זה הוא הבטחת בטחונה של האומה בכל מסגרת של משא ומתן על יסוד תפיסה רחבה מאוד של מצוות התורה 'וחי בהם'. ולכן הדיון בהחזרת שטחים או בהחזקתם צריך להתבסס על יסוד פשוט וברור - מה טוב להבטחת הגנתה של המדינה, שהוא קיומה של האומה. זו הלכה שאינה כתובה, ובודאי שאינה נובעת מדין פיקוח נפש, אלא מכוח ההיגיון הפשוט... נותרה בידינו הנחה פשוטה וברורה אחת: השיקול המכריע במקרה זה הוא קיומה וביטחונה של האומה. ולכן ממשלה בישראל, שתגיע למסקנה שוויתור על שטחים ימנע מלהמות ושפיכות דמים ויביא בעקבותיו שלום אמת,

רשאית - ואף חייבת - לעשות זאת. ולעומת זה נסיגה, שעלולה לגרום לסיכון ביטחוני כלשהו, אסורה היא לחלוטין.

נסה להסביר את דברי הרב חיים דוד הלוי. הדברים מובנים לך? מהי משמעותם? מה הקשר בין הטענה העקרונית שהתורה לא ציוותה על משטר כלכלי ומדיני מסוים ובין הטענה שהדברים מסורים לשיקול הדעת של הממשלה בהתאם לשאלה 'מה טוב להבטחת הגנתה של המדינה'?
